

Una aproximació al valor de la geografia agrària i la seva didàctica en els dissenys curriculars educatius

Jaume MATEU i GIRAL
Departament de Geografia
Universitat de Barcelona

La comunicació pretén fer palesa la situació que afecta, en major o menor grau, tot el món occidental d'ençà els anys cinquanta: la constant disminució de la població activa agrària i, per extensió, la progressiva pèrdua d'habitants a les àrees rurals.

L'expansió del procés urbanitzador i el consegüent creixement de les ciutats s'han fet, en nombroses ocasions, en base a un èxode rural que ha deixat, demogràficament parlant, buides àmplies zones rurals.

El domini de la població urbana sobre la rural s'ha estès com una teranyina que, en el fons, accentua els problemes en què es mouen les poblacions estrictament rurals.

D'aquesta situació, els ciutadans o habitants de les ciutats no en són massa conscients. Tampoc en són, globalment, les diverses administracions.

Aquest procés, amb perspectives d'empitjorar-se en els propers anys, comporta una clara dualitat que, en nombroses ocasions, es presenta gairebé com una dicotomia: l'home urbà oposat o ignorant respecte l'home rural.

Hom pensa que en el món de l'ensenyament s'ha desenvolupat, en les últimes dècades, un model semblant al descrit. Els programes o dissenys curriculars, en tota la jerarquia escolar, tendeixen a subestimar o, en molts casos, oblidar sistemàticament l'esquema conceptual del món rural, ja sia en l'ordre social, econòmic i/o cultural. I contràriament, els pretesos valors de la civilització urbana s'han estès i integrat amb facilitat en el món rural.

La Geografia i, més concretament, la Geografia Agrària com a ciència social que estudia i avalua les activitats i actuacions de l'home en el territori pot desenvolupar, des d'una triple òptica —recerca, docència, didàctica— un paper de primera magnitud per veure d'aproximar dos mons diferents que es distancien progressivament.

1. Introducció

El conjunt de la societat occidental ha passat, en poques dècades, de tenir un predomini de les comunitats rurals a un domini gairebé aclaparador, de les urbs. Els espais urbans s'han multiplicat, expansionat i, ensem, han ocupat territoris que tradicionalment eren aprofitats per les poblacions dedicades a activitats agràries.

Aquest procés d'expansió urbana ha culminat en una forta industrialització i terciarització de determinats indrets del territori. Les àrees fabrils, els polígons, les macrozones industrials, així com els grans centres comercials, càmpings, caravanings, grans vies de comunicació... arrelen amb facilitat ocupant constantment espais que secularment havien estat explotats agrícolament.

Però l'ocupació física dels territoris agrícoles, per part de les societats cada vegada més urbanes, és només l'aspecte extern d'una colonització molt més complexa i subtil.

Les migracions constants cap a les grans ciutats i, fins i tot, cap als nuclis urbans secundaris ha comportat, per a les segones o terceres generacions, un oblit gairebé generalitzat del món rural. Per il·lustrar les conseqüències d'aquest fet hom empra l'exemple de l'enquesta adreçada a diversos grups d'alumnes de cinquè i sisè curs d'EGB de diferents centres escolars barcelonins. En el qüestionari se'ls preguntava sobre la procedència de la patata i un elevat nombre dels enquestats responia que es recol·lectaven en uns arbres anomenats patateres. L'oblit es transformava, així, en ignorància que, per altre costat, suposa un desconeixement total del món rural.

De fet, en els últims anys i més o menys conscientment, les Ciències Socials basen els seus desplegaments curriculars en enfocaments quasi exclusivament urbans. El cos bibliogràfic relacionat amb les societats urbanes creix a bastament, mentre que les obres vinculades al món rural són en clara recessió. En el cas de Catalunya l'assumpte és més greu, si cap, ja que les institucions públiques ocupen un lloc secundari en la publicació de temes agraris, que podria interpretar-se com un cert desinterès polític per les qüestions relacionades amb el món rural.

2. Conseqüències de la creixent dicotomia món rural-món urbà

L'evolució del món urbà ha comportat l'expansió del modus vivendi que origina vers les localitats rurals, imposant i consolidant, en aquestes, el que podríem anomenar «moda del fet urbà».

Aquesta tendència s'agreuja com a conseqüència de la influència uniformitzadora que exerceixen els «mass media», els quals, sens dubte, pregonen i alaben el «modus vivendi»

urbà, oblidant i relegant el món rural. Aquest fet implica que la població rural reculli molta informació referida a la societat urbana i que, contràriament, aquesta en desconegui el tarannà rural.

L'acceptació d'aquest fet com un procés irreversible per part de la societat provoca actuacions parcials i, a voltes, punibles de les institucions i administracions cap el món rural. Aquestes actuacions provoquen situacions gens afalagadores, entre les quals:

— Escassos ajuts oficials i privats relacionats amb la recerca sobre l'àmbit social agrari. Les aportacions econòmiques escadusseres es tradueixen, a la llarga, en un desinterès creixent.

— Una separació o buit en les relacions socials urbano-rurals que, sovint, es tradueixen en una clara insolidaritat del món urbà vers el rural.

— Un enterboliment de la identitat dels individus que tenen com a ofici l'agricultura i/o la ramaderia.

— Una meridiana diferenciació sociològica, que esdevé marginadora, per part de la societat. En el pensament de molts dels ciutadans continua vàlida la desiderata «ets més ximple que un pagès».

— Es provoca una automarginació dins els propis actius agraris. Els pares solen dir als fills, com el meu pare va dir-me en una ocasió, «abans treballar en qualsevol ofici que fer de pagès».

— Un augment, directe o potencial, de l'èxode rural o, en el seu cas, un constant transvassament de mà d'obra procedent del sector agrari vers els altres sectors de la producció.

— En ocasions, un abandonament de terres molt productives i localitats senceres, ocasionant ruptures ecològiques irreversibles.

— Inadaptacions, de l'home procedent del camp, a les exigències urbanes, siguin sociològiques, psicològiques o culturals.

— Una sagnia creixent en els diferents programes escolars —òbviament també en els futurs dissenys curriculars de l'educació primària i secundària i, probablement, dels nous plans d'estudi universitaris— dels continguts referits a la importància de les activitats agràries i al món rural, en general.

Podrien esmentar-se moltes altres consideracions, però es creuen representatives les apuntades. Hom sovint oblida els valors positius del món rural. És més, la societat urbana sembla que ha deixat de pensar en el fet que els actius agraris els proporcionen una part, o la totalitat, dels aliments que necessiten els habitants de les grans ciutats incapaçes, per altra banda, de produir els productes alimentaris que consumeixen. També, massa sovint, es perd de vista la certesa que molts ciutadans procedeixen, ells o els seus avantpassats, de les àrees rurals.

Per tot això, sembla no tenir cap sentit el desconeixement, i a voltes, menyspreu amb què la societat urbana observa la idiosincràsia de la societat rural. Es fan necessaris, doncs, un millor coneixement del món rural i, ensems, un apropament del món urbà vers les societats agràries actuals.

3. El paper de la geografia agrària i la seva didàctica

La Geografia, com a ciència social directament vinculada i implicada en l'estudi de l'espai i en les manifestacions i transformacions socio-tècnico-econòmiques que l'home hi duu a terme, pot desenvolupar una notable aportació a l'hora d'intentar apropar el món urbà al rural. La Geografia Agrària, basant-se en el cos metodològic que li és propi, pot arribar a establir nexes d'unió entre ambdues comunitats, la rural i la urbana.

Els estudiosos en el camp de la Geografia Agrària pensem que existeixen diversos camins per assolir l'objectiu assenyalat en línies anteriors. Tot i això, hom creu absolutament indispensable l'existència d'un cos disciplinar singular, explícit en els diferents dissenys curriculars, tant en l'ensenyament primari com en el secundari i, per afegidura, superior.

L'esmentat cos disciplinar hauria de tenir cura dels fets, conceptes i sistemes conceptuals referits, específicament, al món rural. Així mateix, hauria de proposar, abastament, la discussió entre els escolars dels valors positius inherents a les societats rurals. Aquest fet implicaria molt més directament, als discents urbans, en l'adquisició d'un conjunt d'actituds personals positives vers els habitants rurals que haurien de conduir, en últim terme, a un millor enteniment entre ambdues societats. D'aquesta manera s'aconseguiria una millor motivació i predisposició dels estudiants a la cooperació, solidaritat i respecte vers el medi ambient.

Tots ells són objectius i actituds proposats, una i altra vegada, a les diferents administracions. No hi ha cap mena de dubte que el cos científic vinculat a la Geografia Agrària pot fer unes aportacions inestimables en aquests aspectes disciplinars. Hom desitja que els investigadors, docents i administracions implicats ho tinguin present, en facin les consideracions oportunes i en sistematitzin el procés, mitjançant el qual es pugui arribar a connectar de nou el món urbà amb el rural sense que aquest es sentit novament marginat.